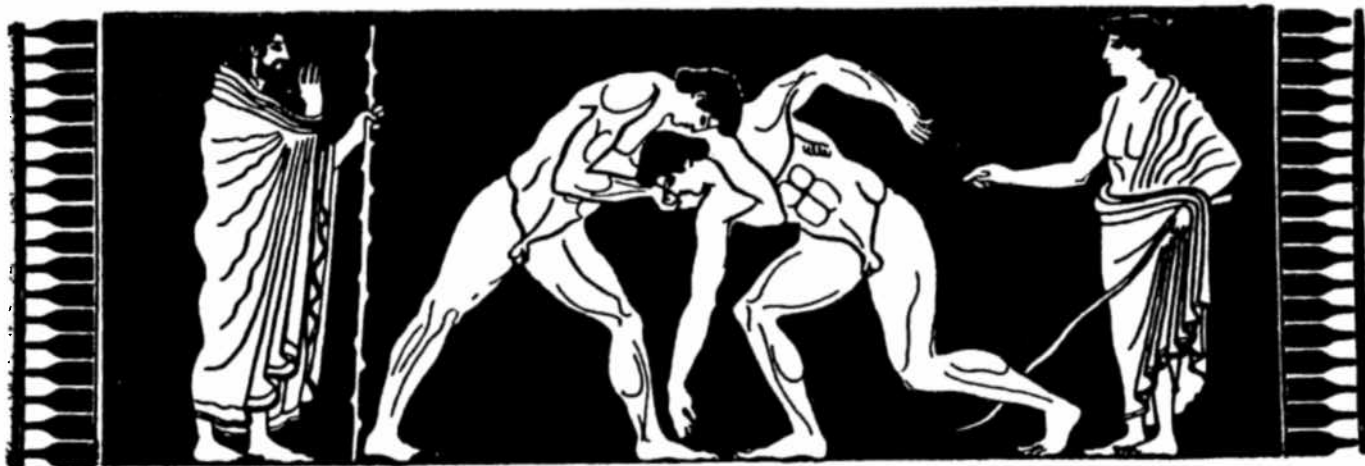

Ο ΚΕΡΔΩΟΣ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑΣ ΤΟΥ ΣΥΓΧΡΟΝΟΥ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ

Κωνσταντίνα Ι. Γογγάκη

Λέκτορας Φιλοσοφίας Αθλητισμού
ΤΕΦΑΑ Πανεπιστημίου Αθηνών

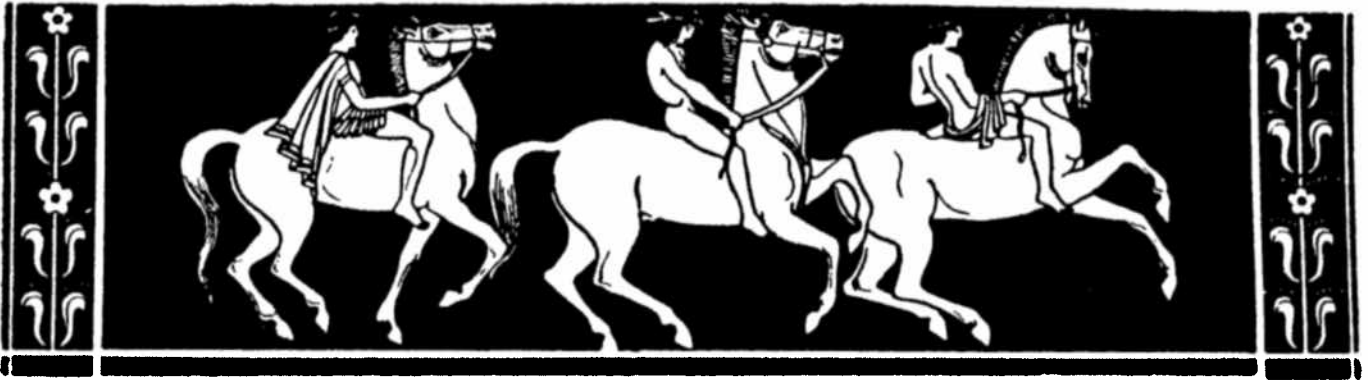
Ο κερδώς χαρακτήρας του σύγχρονου αθλητισμού αποτελεί μια αρνητική άποψη του τελευταίου, σε αντίθεση με άλλες όψεις του, όπως η πολιτισμική, η αισθητική ή η συγκινησιακή. Η πλευρά αυτή επιβουλεύεται τον ανθρωπιστικό ρόλο του αθλητικού φαινομένου σήμερα, και τείνει να υποσκελίσει όλες τις άλλες λειτουργίες του, υπονομεύοντας όχι μόνο το αθλητικό πνεύμα αλλά και το σύστημα αξιών της κοινωνίας γενικότερα. Τα ερωτήματα που διερευνώνται στο άρθρο αυτό είναι τα εξής: σε τι συνίσταται ο κερδώς χαρακτήρας του αθλητισμού, ποια είναι τα αίτιά του και, τέλος, ποιοι είναι οι τρόποι αντιμετώπισης του προβλήματος.

Οι συνιστώσες του κερδώου αθλητισμού

Το φαινόμενο του κερδώου αθλητισμού δεν εντοπίζεται σε τοπικό μόνο ή εθνικό επίπεδο αλλά οπουδήποτε υπάρχει σύγχρονος αθλητισμός κορυφής. Συνίσταται, καταρχήν, στη διακίνηση τεράστιων χρηματικών ποσών στο χώρο του αθλητισμού, γεγονός που έχει μετατρέψει τον αθλητισμό από ιδέα σε ελκυστική για τις εμπορικές εταιρείες επιχείρηση. Η στροφή του ενδιαφέροντος των μεγάλων εταιρειών προς τον αθλητισμό πυροδοτεί τον ανταγωνισμό μεταξύ τους, από τον οποίο ο αθλητισμός πολιορκείται όλο και περισσότερο. Ανταποκρινόμενος στις απαιτήσεις του κέρδους, καταντά μια εμπορική διαδικασία, που συνοδεύεται μάλιστα από ανάλογο υπερθέαμα και χολυγουντιανά σόου κακής αισθητικής¹. Όλα αυτά συνιστούν την επιχειρησιακού τύπου δομή του σύγχρονου αθλητισμού και τη διαμόρφωσή του σε σημαντικό κλάδο της παγκόσμιας οικονομίας².

Τα δελεαστικά ποσά που διατίθενται έχουν διαβρώσει σε μεγάλο βαθμό και τη συνείδηση των πρωταθλητών – αν και υπάρχουν αθλητές που αντιστέκονται ακόμη. Ο ανταγωνιστικός αθλητισμός αποτελεί μια συστηματική μορφή άθλησης

μέσω της οποίας ο αθλητής επιδιώκει σπουδαία οικονομικά οφέλη και υψηλή δημοσιότητα. Η επιθυμία των εμπορικών εταιρειών να μεγιστοποιήσουν τα κέρδη τους και η νοοτροπία του πρωταθλητή να κερδίσει χρήματα από την επιτυχία οδηγούν σε μια μορφή εξαγοράς της νίκης, σε μια εμπορική συναλλαγή μεταξύ αθλητή και εταιρείας με κοινό στόχο το κέρδος. Έτσι ο αθλητής μετατρέπεται τελικά σε διαφημιστικό μοντέλο της εταιρείας και σε περιφερόμενο ζωντανό πλακάτ. Η απληστία του κέρδους είναι τόσο μεγάλη, που η διαφήμιση όχι μόνο καθορίζει τους όρους εμφάνισης και συμπεριφοράς του αθλητή, αλλά παρεμβαίνει και στο ίδιο του το σώμα. Στην Ολυμπιάδα του Σίδνεϊ ντόπιοι αθλητές διαφήμισαν την εταιρεία τους με τατουάζ πάνω στο σώμα τους. Κάποια αθλήτρια μάλιστα είχε το τατουάζ στο πιο προσωπικό σημείο του σώματός της, για να αξιοποιήσει έτσι η διαφημιστική εταιρεία και το στοιχείο του φύλου της. Στο φαινόμενο του εμπορευματοποιημένου φетиχισμού του σώματος, όπως το αποκαλεί ο Ζαν-Μαρί Μπρομ³, είναι σαφής η έλλειψη σεβασμού προς την ανθρώπινη υπόσταση. Η χρησιμοποίηση, εξάλλου, του σώματος ως καταναλωτικού προϊόντος έρχεται σε πλήρη αντίθεση με τη θεωρία του ανθρωπισμού.

Η εταιρεία που θα ενδιαφερθεί να χρησιμοποιήσει τον αθλητή, αντιμετωπίζοντάς τον ως ελκυστικό εμπόρευμα, πρέπει να τον θεωρεί αποδοτικό όσον αφορά την προώθηση των προϊόντων της. Προκειμένου να εξασφαλιστεί η εμπορευματική σχέση με την εταιρεία δεν αρκεί η συμμετοχή του αθλητή στον αγώνα ή μια απλή κατάταξη· απαιτείται το ρεκόρ. Το ρεκόρ αποτελεί και τον μεγάλο αντίπαλο που έθεσε η τεχνολογία απέναντι στο πνεύμα του αθλητισμού. Με βάση αυτό μετρίεται το αθλητικό έργο, «ποσοτικοποιείται». Το μέτρο αυτό, όχι εκείνο της ισορροπίας και της εγκράτειας που έθεσαν οι αρχαίοι, αλλά η κωδικοποίηση της τεχνικής⁴ συνεπάγεται τη σκληρή και άνιση αναμέτρηση του σώματος με τη μηχανή της τεχνολογίας. Υπό αυτή την έννοια θα μπορούσε ο αθλητής να μετέχει και μόνος του στους αγώνες, αφού συναγωνίζεται με τα μηχανικά μέσα και το χρόνο, και όχι με τον άνθρωπο. Το ρεκόρ έχει αναχθεί μάλιστα σε τόσο σημαντικό παράγοντα των αγώνων, ώστε ακόμη και η νίκη χάνει μεγάλο μέρος από την αξία της, εάν δεν συνοδεύεται από μια νέα ξεχωριστή επίδοση, ένα ρεκόρ.

Ο αθλητής, εκμεταλλευόμενος τη διάθεση των θεατών να βιώσουν έστω και ένα λεπτό συγκίνησης –που γρήγορα, ωστόσο θα ξεχαστεί, αφού θα υπάρξουν νέα ρεκόρ, έτσι ώστε να κρατηθεί αμείωτο το ενδιαφέρον της αθλητικής αγοράς– επιδιώκει με κάθε θυσία τη θεαματική νίκη, από την οποία τόσο θα ωφεληθεί. Επειδή όμως υπάρχει για την ανθρώπινη φύση κάποιο όριο, η επιδίωξη του ρεκόρ οδηγεί με ακρίβεια στη χρήση κάθε μέσου, όχι μόνο θεμιτού αλλά και αθέμιτου (π.χ. ντόπινγκ)⁵. Η μετατροπή –με το ντοπάρισμα– του αθλητή σε άλογο κούρσας του ιππόδρομου, δεν μπορεί σε καμία περίπτωση να θεωρηθεί αθλητισμός. Αθλητισμός είναι η υπέρβαση της ανθρώπινης φύσης και όχι ο εξαναγκασμός της και η φυσική της εξόντωση. Η υπεραποδοτικότητα του αθλητή μέσω των φαρμακευτικών ουσιών, πέρα από τους κινδύνους που εγκυμονεί για την υγεία⁶, αποτελεί ενός είδους βιασμό των φυσικών ικανοτήτων και του ανθρώπινου σώματος. Η χρήση των ουσιών αυτών, που αλλοιώνει την ίδια τη φύση του αθλητισμού, ακυρώνοντας και την όποια παιδαγωγική και κοινωνική του αξία⁷, έχει τις ρίζες της αποκλειστικά στον κερδωό χαρακτήρα που έχει αποκτήσει ο σύγχρονος αθλητισμός.

Το αυστηρό πλαίσιο μέσα στο οποίο κινείται υποχρεωτικά ο αθλητής για την τελειοποίηση της τεχνικής του, τον οδηγεί σε μια συστηματοποιημένη άσκηση, επίπονη και συχνά επικίνδυνη για την υγεία του, που λαμβάνει τη μορφή της απόλυτης εξειδίκευσης⁸. Η υπερεξειδίκευση των αθλημάτων έχει εκτινάξει στα ύψη τα έσοδα της βιομηχανίας αθλητικών προϊόντων. Το κόστος που έχει ένα ζευγάρι παπούτσια πεζοπορίας είναι τουλάχιστον έξι φορές μεγαλύτερο από ένα εργατικό ημερομίσθιο, με αποτέλεσμα ο αθλητής να συμβάλλει τελικά στην παραγωγή υπεραξίας⁹. Η βιομηχανία του αθλητισμού (γήπεδα, υλικά, όργανα κ.λπ.), όπως παρατηρεί ο Πιερ Λαγκιγιονί, έχει διεισδύσει σήμερα

σε όλους τους βιομηχανικούς και εμπορικούς κλάδους (φαρμακευτικά προϊόντα, διατροφή, ενδυμασία, τουρισμό κ.λπ.), και έχει επιβάλει έναν τρόπο αθλητικής ζωής¹⁰. Η μετατροπή του αθλητή σε αστό επαγγελματία είναι γεγονός¹¹. Πράγματι, κοινωνίες του μέτρου δεν θα διέθεταν ποτέ τόσα χρήματα για τον αθλητισμό. Στο φαινόμενο αυτό προστίθενται και τα αμύθητα ποσά των μεταγραφών ή αυτά που εξοικονομούν οι μεγάλες ομάδες¹², η βία ως αποτέλεσμα οικονομικών σκοπιμοτήτων¹³, τα υπέρογκα ποσά που θυσιάζονται για τη διοργάνωση των Ολυμπιακών Αγώνων¹⁴, αλλά και ο χρηματισμός ορισμένων μελών της Ολυμπιακής Επιτροπής¹⁵, φαινόμενα που θέτουν σε αμφισβήτηση το κύρος του αθλητισμού και σε αβεβαιότητα το μέλλον του.

Η συστηματική άσκηση του αθλητή, που οδηγεί στην υπερεξειδίκευσή του, εμποδίζει την ολόπλευρη ανάπτυξή του και έχει ως αποτέλεσμα μια μονομέρεια ζωής, που ήδη από την αρχαιότητα έχει δεχτεί έντονες επικρίσεις¹⁶. Διαμορφώνεται έτσι σήμερα, όπως έλεγε ο Μαρκούζε¹⁷, ένας μονοδιάστατος τύπος ανθρώπου, καθώς ο αθλητισμός συνδέεται δομικά με μια οικονομική μόνο βάση. Παράλληλα, μέσω του αθλητισμού, με την εισαγωγή του συστηματικού ανταγωνισμού, το παιχνίδι, που αναμφίβολα εμπεριέχει και κάποιο στοιχείο άμιλλας, «ποσοτικοποιείται»¹⁸. Ο καταναγκαστικός χαρακτήρας της άσκησης αλλοτριώνει το αυθόρμητο και παιγνιώδες στοιχείο του αθλητισμού, αφαιρώντας κάθε συναίσθημα χαράς και ψυχαγωγίας¹⁹. Σύμφωνα με το νόμο της αναγκαιότητας, η δραστηριότητα του αθλητή δεν είναι πια δική του, ελεύθερη και αυθόρμητη, αλλά δραστηριότητα μιας καταπιεστικής αθλητικής λογικής²⁰, σύμφωνα με την οποία το σώμα μετατρέπεται σε ένα χειραγωγημένο εργαλείο. Σε αυτό το σύστημα, που προσφέρει ορισμένα πρότυπα σωματικών δραστηριοτήτων, εντάσσεται και ο σύγχρονος πολιτισμός του ελεύθερου χρόνου²¹.

Τα αίτια του φαινομένου

Ποια είναι όμως τα αίτια του κερδωού χαρακτήρα του σύγχρονου αθλητισμού; Το πρώτο από αυτά είναι η δομή της κοινωνίας. Το αθλητικό φαινόμενο αποτελεί μέρος της ζωής της κοινωνίας, έχοντας το χαρακτήρα κάθε κοινωνικής έκφανσης, αφού λειτουργεί παράλληλα προς τις υπόλοιπες κοινωνικές δραστηριότητες²². Αφού η κοινωνία σήμερα βασίζεται στον εμπορικό ανταγωνισμό²³, το πρόσωπο του αθλητισμού δεν μπορεί παρά να είναι ανταγωνιστικό και κερδωό. Ο αθλητισμός, ως κοινωνικό μόρφωμα, αντανάκλα το σύστημά της.

Ένα άλλο αίτιο, που διαπιστώνεται κατά την ανάλυση της δομής της κοινωνίας, είναι η έλλειψη της ανθρωπιστικής επιστήμης, που θα έπρεπε να βρίσκεται στο κέντρο μιας κοινωνίας ανθρωπιστικής. Η έλλειψη αυτή ενισχύει τον ωφελμιστικό χαρακτήρα της σύγχρονης κοινωνίας, που υπάρχει όχι μόνο στις ανθρώπινες σχέσεις αλλά και σε όλα τα επίπεδα

δα κοινωνικής δραστηριότητας. Σε μια έντονα ανταγωνιστική κοινωνία αυτό που μετρά συνήθως είναι το αποτέλεσμα, και όχι η ποιότητα της εμπειρίας²⁴. Στον αθλητισμό ο ωφελιμισμός συνεπάγεται τη συμμετοχή του αθλητή όχι «στον αγώνα τον καλόν» και στο «ευ αγωνίζεσθαι», αλλά στη θήρα του κέρδους. Φυσικά υπάρχουν και αθλητές προικισμένοι από τη φύση που επιτυγχάνουν πρώτες νίκες παρακινούμενοι από αγάπη για τον αθλητισμό, αλλά, γενικά, βρισκόμαστε μακριά από την εποχή εκείνη κατά την οποία ο αθλητής συμμετείχε στους αγώνες για ένα απλό και λιτό βραβείο, χωρίς αντίτιμο²⁵. Η «αριστεία», που άλλοτε αποτελούσε την επιβράβευση της αγάπης προς τη συγκεκριμένη διαδικασία²⁶, σήμερα έγινε «φιλοπρωτία», αυτοσκοπός, και ο πρωταθλητισμός αποτελεί το όνειρο του κάθε νέου, με την προσδοκία να καρπωθεί το υλικό αποτέλεσμά του.

Το σύστημα αξιών που διαμορφώνεται από την κοινωνία επιδρά τόσο στον αθλητισμό, ώστε η συζήτηση σχετικά με τον κερδω χαρακτήρα του ουσιαστικά να ταυτίζεται με το θέμα των αξιών της κοινωνίας²⁷. Τα πρότυπα που προβάλλονται σήμερα από το σύστημα αξιών καλλιεργούν το μύθο της επιτυχίας. Ο καθένας οδηγείται προς αυτήν έναντι αδράς αμοιβής και ο σκοπός αγιάζει τα μέσα, αρκεί να τύχει κάρπωσης ή επιτυχίας²⁸. Μια και το θέμα «αθλητισμός» είναι ενταγμένο μέσα στον γενικότερο τρόπο λειτουργίας των κοινωνικών αξιών, δεν θα μπορούσε να συμβεί τίποτε διαφορετικό σ' αυτόν. Ως κοινωνικές αξίες προβάλλονται η οικονομική επιτυχία, το κινήγι του κέρδους, η καταναλωτική δύναμη. Οι αξίες αυτές συντηρούνται με τη βοήθεια των ανάλογων κοινωνικών προτύπων, προσώπων που περιβάλλονται από αίγλη και προβάλλονται έντονα από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης²⁹. Με αντίστοιχο τρόπο λειτουργούν και τα αθλητικά πρότυπα: το κοινωνικό γόητρο των πρωταθλητών δεν εστιάζεται τόσο στην ιδιότητά τους όσο στην κοσμική τους εμφάνιση ή στην ιδιωτική τους ζωή. Και ιδιαίτερα ενισχύουν το γόητρο τους τα μυθικά ενίοτε ποσά των επενδύσεών τους, που προβάλλονται ως απόδειξη της επιτυχίας τους: γι' αυτό άλλωστε και εντάσσονται στα προς μίμηση πρότυπα. Αυτού του είδους η προβολή δεν αντιπροσωπεύει το γνήσιο πνεύμα του αθλητισμού, αλλά το αλλοτριώνει, ενώ παράλληλα δημιουργεί μια κοινωνική ομάδα-ελίτ και ενισχύει το ναρκισσισμό της³⁰.

Ο πρωταθλητισμός, που στην αναπτυσσόμενη κοινωνία είναι στενά συνυφασμένος με τα πρότυπα της κοινωνικής επιτυχίας, βασίζεται σε δύο μέσα συμπληρωματικά μεταξύ τους, την επιλογή και την κατάταξη³¹. Η «πρωτιά» τείνει να αποτελέσει και το μοναδικό κίνητρο του αθλητισμού, που, λόγω προτύπων, στοχεύει σήμερα στον πρωταθλητισμό. Ανάλογα μέτρα ισχύουν και ως προς την κατάταξη, δηλαδή κερδίζει κανείς και αναγνωρίζεται η αξία του όσο πιο κοντά είναι στην πρώτη θέση. Ο αθλητής που κατατάσσεται τέταρτος περνάει στο περιθώριο, χάνοντας σε οικονομικό επίπεδο, ενώ όταν είναι εκτός εξάδας θεωρεί τον εαυτό του αποτυχημένο. Αν μάλιστα είναι εικοστός κατατάσσεται στα υποχθόνια³². Ωστόσο, το πνεύμα του αθλητισμού, το «νους υγιής εν σώματι υγιεί», δεν εκπληρώνεται μέσα από την επιλογή και την κατάταξη. Όταν ο αθλητισμός γίνει επιχείρηση όπου ο καθένας στοχεύει στην πρωτιά, το αθλητικό πνεύμα καταβαρυνώνεται. Εξάλλου, η κοινωνική επιλογή και η κατάταξη αποτελούν τα μέσα διαιώνισης της κοινωνικής ιεραρχίας, με την οποία εμπεινώνεται επίσημα η ανισότητα μεταξύ των ανθρώπων³³.

Ο αθλητισμός αποτελεί, λοιπόν, στις μέρες μας επιλογή κυρίως μιας ελίτ πρωταθλητών, ικανών να πετύχουν όσο γίνεται καλύτερες επιδόσεις³⁴. Επιπλέον, το ρεκόρ αποτελεί όρο για τη μετατροπή του αθλητή από ερασιτέχνη σε επαγγελματία. Η επίδοση είναι δηλαδή το μέσο για τη μεταβολή του αποτελέσματος του χρόνου που διέθεσε ο αθλητής σε ένα εμπορεύσιμο προϊόν με ανταλλακτική αξία³⁵. Ο αθλητής, προκειμένου να ανταποκριθεί στον σκληρό ανταγωνισμό, είναι υποχρεωμένος να αφιερώσει πάρα πολύ χρόνο για τη βελτίωση, διά της τεχνικής, του ατομικού του ρεκόρ.

Αυτό, πέραν του ότι διαμορφώνει έναν αθλητή μονομερή, του καλλιεργεί και τη νοοτροπία ότι πρέπει να ανταμειφθεί για τη διάθεση του χρόνου του. Με άλλα λόγια ο αθλητής είναι πια πεπεισμένος ότι πρέπει να του αποδοθεί σε χρήμα ο χρόνος που επένδυσε για να προετοιμαστεί για το ρεκόρ. Από τα παραπάνω είναι σαφές ότι ο επαγγελματικός χαρακτήρας του αθλητισμού αποτελεί σημαντικό αίτιο του κερδωδού χαρακτήρα του³⁶.

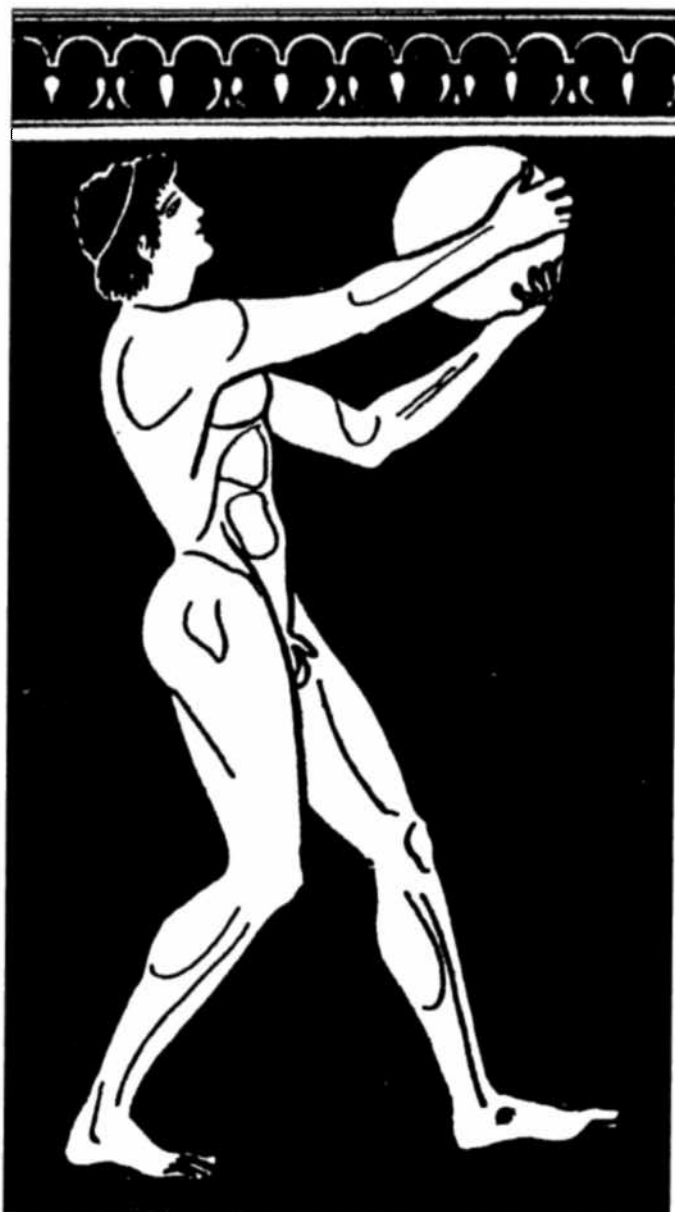
Τρόποι αντιμετώπισης του προβλήματος

Το φαινόμενο του χρηματισμού των αθλητών και της αγοραπωλησίας, όπως την ονομάζει ο Φίλοστρατος, της αθλητικής νίκης³⁷ φαίνεται πως έχει βαθιές ρίζες μέσα στο χρόνο. Εξάλλου, καταγγέλθηκε και ως ένα από τα αίτια της παρακμής των Ολυμπιακών Αγώνων³⁸. Το φαινόμενο αυτό –που στη φάση παρακμής των αγώνων γενικεύεται– στην κλασική περίοδο εντοπίζεται περιστασιακά και μεμονωμένα, ενώ όταν αποκαλύπτεται συγκεντρώνει τη γενική αποδοκιμασία του κοινωνικού συνόλου. Η αποδοκιμασία αυτή δεν περιορίζεται μόνο σε χρηματικά πρόστιμα και άλλες τιμωρίες³⁹, αλλά οδηγεί και στη διατύπωση ηθικών αρχών⁴⁰ που φανερώνουν πόσο προηγμένο ήταν το σύστημα αξιών της αρχαίας κοινωνίας.

Αντιθέτως, σήμερα διαπιστώνει κανείς ότι ο επαγγελματικός χαρακτήρας του αθλητισμού τείνει να αποτελέσει ένα γενικευμένο και καθολικό φαινόμενο, το οποίο υποβοηθά και το χαλαρό όριο ανοχής όσον αφορά την εμπορευματοποίηση του αθλητισμού. Ποιοι είναι, λοιπόν, οι τρόποι αντιμετώπισης του φαινομένου αυτού; Τι πρέπει να γίνει; Μια αυθόρμητη απάντηση στο ερώτημα αυτό είναι: «Τίποτα δεν μπορεί να γίνει, θα παρακολουθούμε ως θεατές το φαινόμενο της ανεξέλεγκτης εμπορευματοποίησης του αθλητισμού, περιμένοντας να φτάσει στα όριά του». Μπορεί να φανταστεί κανείς στο πλαίσιο της σημερινής, καθοριζόμενης από οικονομικούς όρους λειτουργίας του συστήματος έναν αθλητισμό αγνό, απαλλαγμένο από τον εμπορικό του χαρακτήρα; Τι θα προέκυπτε άραγε από τον «απο-επαγγελματισμό» του αθλητισμού⁴¹; Τι θα αποτελούσε για τη διεθνή βιομηχανία ένας αθλητισμός που δεν θα συνδεόταν με τα οικονομικά συμφέροντα των εταιρειών ή με τα ρεκόρ; Και αν αφαιρούσε κανείς από τον αθλητισμό τον εμπορικό κλοιό που αναπτύσσεται γύρω του, θα γκρεμιζόταν ολόκληρο το οικοδόμημα στο οποίο βασίζεται η βιτρίνα του σύγχρονου αθλητισμού, ή μήπως αυτό που θα απέμενε θα αποτελούσε και την ουσία του;

Η λύση του προβλήματος είναι δύσκολη. Η οικονομική ανεξάρτηση του αθλητισμού εντός του υπάρχοντος συστήματος είναι ουσιαστικά αδύνατη, γιατί δεν το επιτρέπουν τα συμφέροντα τα οποία τον στηρίζουν και τον απομυζούν. Έτσι, μόνον οριακές αλλαγές είναι δυνατό να γίνουν, και ίσως κάποιες βελτιώσεις, ώστε τουλάχιστον να υπάρχει σεβασμός στο ανθρώπινο σώμα, και να μην αποτελεί καθοριστικό παράγοντα, με τόσο προκλητικό τρόπο, το κέρδος. Ωστόσο, η ριζική αναμόρφωση του κερδωδού χαρακτήρα του αθλητισμού είναι δυνατή μόνο υπό μία προϋπόθεση: την αναδόμηση της κοινωνίας. Μόνο με την αλλαγή της κοινωνικής δομής και του συστήματος αξιών της κοινωνίας μπορεί να διαμορφωθεί μια άλλη νοοτροπία. Και αυτό είναι δυνατό μόνο με την αναδόμηση της παιδείας, η μεταρρύθμιση της οποίας θα οδηγήσει και στην αλλαγή της ιδεολογίας που με τη σειρά της θα επηρεάσει την κοινωνία, γιατί είναι διαλεκτική η μεταξύ τους σχέση.

Αντί να λειτουργεί ως πειθήνιο παιδί της κοινωνίας, αναπαράγοντας τις αξίες της, η παιδεία η ίδια μπορεί να δημιουργεί τις δικές της αξίες, που στη συνέχεια θα μετατρέπονται σε πρότυπα κοινωνικά. Έτσι, και τα πρότυπα επιτυχίας που έθεσε ως αξία πρωταρχική η κοινωνία στο χώρο του αθλητισμού σήμερα, θα αντικατασταθούν με πρότυπα αξίας. Για το λόγο αυτόν είναι απαραίτητος τόσο ο επανα-

προσδιορισμός του ρόλου του αθλητισμού όσο και η δημιουργία ενός νέου μοντέλου του σύγχρονου πολίτη και αθλητή. Δεν υπάρχει επιστροφή στο ιστορικό γίνεσθαι, ούτε μπορεί να σταματήσει ο ρους των πραγμάτων, αλλά μπορεί αυτός ο ρους να διευθετηθεί, έτσι ώστε να περιοριστούν στο ελάχιστο οι περιπτώσεις που, κατά κάποιον τρόπο, υπονομεύουν την ίδια τη συνοχή και τα πρότυπα της κοινωνίας, καταστρέφοντας με μολυσμένο αέρα το χώρο του αθλητισμού. Η συνεχής και συστηματική κριτική του κερδώνου χαρακτήρα του αθλητισμού εμποδίζει ως ένα βαθμό τη διαιώνισή του, αφού η ωραιοποίηση του φαινομένου αποτελεί έναν τρόπο συγκάλυψής του. Η μη αποσιώπηση του προβλήματος βοηθά και στην απαλλαγή από την πλάνη ότι τα εμπορικά συμφέροντα –που δρουν στο όνομα του αθλητικού ιδεώδους– κάνουν κάτι παραπάνω από το να ασχολούνται με πολύ συγκεκριμένους τομείς του αθλητισμού (σχολικός, λαϊκός), οι οποίοι ουσιαστικά περιορίζονται στη δημιουργία του «φυτώριου» εκείνου που θα χρησιμεύσει στη στελέχωση του επαγγελματικού αθλητισμού⁴².

Εξάλλου, είναι απαραίτητο να εκφραστεί και μια διαφορετική άποψη, που δεν θα βασίζεται στην αποθέωση της επίδοσης και θα είναι ικανή να δώσει ένα νέο ηθικό περιεχόμενο στον αθλητισμό. Δεν είναι ανάγκη, ό,τι γίνεται να τυγχά-

νει κοινωνικής αναγνώρισης. Αθλητισμός είναι η σχέση του ανθρώπου με τη φύση, η επαφή με το περιβάλλον, μια δραστηριότητα ευχάριστη, και οπωσδήποτε, όχι ένα άγχος μετρήσεων, ένας εξαναγκασμός. Με βάση τα παραπάνω, η συμμετοχή στον αθλητισμό μπορεί να έχει ως κίνητρο την αγάπη προς τη συγκεκριμένη δραστηριότητα και όχι την ιδιοτέλεια, το κέρδος που μπορεί να αποκομίσει κανείς από αυτήν. Δεν εννοούμε βέβαια την επιστροφή στην εποχή εκείνη που το βραβείο ήταν ένα κλαδί ελιάς⁴³. Είναι φυσικό η πολιτεία να αναγνωρίζει την επιτυχία των αθλητών και να τους αμείβει επειδή έγιναν ολυμπιονίκες. Η πολιτεία όμως, Όχι η πολυεθνική εταιρεία. Ούτε ισχυριζόμαστε πως είναι δυνατή η ύπαρξη αθλητισμού χωρίς πρωταθλητισμό, γιατί δεν μπορεί να εκλείψει από τον αθλητισμό η νίκη. Να μην αποτελεί όμως αυτή το παν⁴⁴. Το παν είναι το «ευ αγωνίζεσθαι». «Ο ανώτατος σκοπός του παιχνιδιού δεν είναι η νίκη, παρά από ποιους δρόμους, με ποιους νόμους μάχεσαι για τη νίκη», γράφει ο Ν. Καζαντζάκης. «Κάνε το χρέος σου και μη σε νοιάζει, αν πετύχεις, αν αποτύχεις, αυτό έχει μονάχα πρακτική, όχι ψυχική αξία». Ανάλογη αξία της εμπειρίας εκφράζεται και από τον Κ. Καβάφη, στην *Ιθάκη*. Με άλλα λόγια, ο αθλητής που θέλουμε δεν θα είναι δέσμιος της δραστηριότητάς του, ούτε θύμα της επιδίωξης του κέρδους σε μια κοινωνία ανθρωπομηχανών, αλλά μια πολυδιάστατη προσωπικότητα.

Είναι λάθος, επομένως, η απόδοση ευθυνών σε μια μόνο ομάδα ανθρώπων, για παράδειγμα στους πρωταθλητές· η ευθύνη είναι κοινωνική και συλλογική. Είναι καιρός πια να γίνει μια επανάσταση στη σημερινή «κερδοκεντρική» κοινωνία· μια επανάσταση που θα φέρει τον άνθρωπο στο κέντρο των πραγμάτων. Ωστόσο, για τη ριζική αλλαγή της αντίληψης που μετέτρεψε τον αθλητισμό σε εργασία και το σώμα σε πράγμα⁴⁵, απαιτείται πλήρης ανατροπή των πραγμάτων και όχι μια απλή μεταρρύθμιση, ώστε να αναχθεί σε πρότυπο ζωής το αθλητικό ιδεώδες.

Η ανθρώπινη δημιουργική συνείδηση διαθέτει τη δύναμη, αφού γνώρισε τον κόσμο, να τον αλλάξει, προσαρμόζοντάς τον στις επιθυμίες της. Τα λόγια του ποιητή ευαγγελίζονται μια κοινωνία στα μέτρα του Ανθρώπου: «Θεωρώ την ποίηση μια πηγή αθωότητας γεμάτης επαναστατικές δυνάμεις. Αποστολή μου είναι να κατευθύνω τις δυνάμεις αυτές κατεναντίον ενός κόσμου που δεν μπορεί να αποδεχτεί η συνείδησή μου, έτσι ακριβώς, ώστε μέσω διαδοχικών μεταμορφώσεων να φέρω τον κόσμο αυτόν σε αρμονία με τα όνειρά μου»⁴⁶.

Σημειώσεις

* Τα σχέδια των εικόνων του ζωγράφου Νίκου Νομικού προέρχονται από το βιβλίο *Ολυμπία* του Ζ.Ν. Παπαμιχαλόπουλου, Αθήνα 1960.

1. Για την εμπορική αξία του αθλητικού θεάματος, βλ. Φρανσουά Γκαντερέ, Πιερ Λαγκιγιονί, Ζινέτ Μπερτό, Ζαν-Μαρί Μπρομ, *Αθλητισμός, κουλτούρα και καταπίεση*, μτφρ. Γιόλ. Γεωργαντζή, Ουτοπία, Αθήνα 1982, σ. 55 κ.ε. Ο τίτλος του πρωτοτύπου είναι *Sport, culture et répression*, και εκδόθηκε το 1972 από τις εκδ. Librairie François Maspero. Για την εμπορευματοποίηση του αθλητισμού, βλ. Πάβελ Στεποβί, *Αθλητισμός, πολιτική και ιδεολογία*, μτφρ. Βασ. Ζούνη, Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα 1986, σ. 63 κ.ε.

2. Βλ. Bartie Houlihan, *Ντόπινγκ*, μτφρ. Όλγα Γραβάνη, Παπαζήσης, Αθήνα 1999, σ. 42-48. Πβ. Μηνάς Δημητρίου - Ονούφριος Παυλογιάννης, *Όψεις και Προβλήματα του σύγχρονου ανταγωνιστικού αθλητισμού*, Αθλότυπο, Αθήνα 2000, σ. 13, 18, 45. Ο William Sadler έχει δώσει ήδη προ πολλού στον (αμερικανικό) αθλητισμό το χαρακτηρισμό του υπερβολικά εμπορευματοποιημένου και γραφειοκρατικού θεσμού, που αντικατοπτρίζει και επιδοκμάζει μια ιδιαίτερα ανταγωνιστική, σφιχτά δομημένη κοινωνία, βλ. David L. Fairchild, «Creative Sports: Antidote to Alienation?», *Journal of the Philosophy of Sport* 5 (1978), σ. 58.

3. Βλ. Γκαντερέ, Λαγκιγιονί, Μπερτό, Μπρομ, *ό.π.*, σ. 71 κ.ε., 98-107. Πβ. Houlihan, *ό.π.*, σ. 48-51.

4. Για το ρεκόρ ως κωδικοποίηση των επιμέρους τεχνικών κάθε αγωνίσματος, βλ. Λαγκιγιονί, *ό.π.*, σ. 33. Πβ. Nicholas Dixon, «On Sportsmanship and Running Up the Score», *Journal of the Philosophy of Sport*, 19 (1992), σ. 1-13.

5. Για τη χρήση χημικών ουσιών με σκοπό τη βελτίωση της απόδοσης, βλ. Houlihan, *ό.π.*, σ. 181.

6. Για τις απαγορευμένες ουσίες και πρακτικές και τις επιπτώσεις τους, βλ. στο

ίδιο, σ. 95-135. Πβ. John M. Hoberman, «Sport and the Technological Image of Man», στο W.J. Morgan - K.V. Meier (επιμ.), *Philosophic Inquiry in Sport, Human Kinetics, USA* 21995, σ. 202-208 και 257.

7. «Το ντόπινγκ υπονομεύει την ακεραιότητα του αθλητισμού», βλ. Houlihan, *ό.π.*, σ. 202-206. Πβ. Δημητρίου - Παυλογιάννης, *ό.π.*, σ. 15.

8. Για την αθλητική υπερεξειδίκευση, βλ. Μπρομ, *ό.π.*, σ. 25-26. Όπως παρατηρεί κανείς, η εξέλιξη του ντόπινγκ έχει επηρεαστεί άμεσα και από την εξειδίκευση των αθλημάτων, βλ. Houlihan, *ό.π.*, σ. 55-91 και σ. 58-59 πίν. 2.1.

9. Για την παραγωγή υπεραξίας, βλ. Γκαντερέ, Λαγκιγιομί, Μπερτό, Μπρομ, *ό.π.*, σ. 77. Μερικά ανδρικά αθλήματα υψηλής δημοτικότητας, όπως το ποδόσφαιρο και το μπάσκετ, ευνοούν αμφίβολες αθλητικές αξίες, όπως την υπεραξία της νίκης, βλ. Morgan - Meier (επιμ.), *ό.π.*, σ. 330. Ωστόσο η παραγωγή της υπεραξίας στον αθλητικό χώρο εντοπίζεται και σε άλλους τομείς, όπως οι υψηλές τιμές στα αθλητικά προϊόντα, οι οποίες απευθύνονται έτσι μόνο σε ορισμένες κοινωνικές ομάδες-ελίτ.

10. Βλ. «Αθλητισμός και βιομηχανία», στο Γκαντερέ, Λαγκιγιομί, Μπερτό, Μπρομ, *ό.π.*, σ. 39.

11. Για τον αστικό επαγγελματικό αθλητισμό, βλ. Στεποβόι, *ό.π.*, σ. 74-79. Για «Τα ετήσια αθλητικά και άλλα έσοδα των πλουσιότερων πρωταθλητών στον κόσμο», βλ. τον πίνακα που δημοσιεύεται στην εφημ. *Το Βήμα της Κυριακής*, 10 Ιουν. 2001, ενότητα «Αθλητισμός», σ. Α54 (πηγή: *The Times*). Πρώτος, με κολοσσائية κέρδη ο «Πιλότος από ατόφιο χρυσάφι» Μίχαελ Σουμάχερ, όπως αποκαλείται στο ομώνυμο άρθρο του Παν. Παπαδόπουλου, στο *ίδιο*. Πβ. περιόδ. *Status* 162 (Σεπτ. 2001), σ. 98-101.

12. Για τις «ποδοσφαιρικές μπιζνες» βλ. Gerhard Vinnai, *Το ποδόσφαιρο σαν ιδεολογία*, μτφρ. Γιώργος Νταλιάνης, Διεθνής Βιβλιοθήκη, Αθήνα 1978, σ. 32-48. Βλ. Κ. Τσαούσης - Α. Χαράλαμποπούλου, «Οι σύλλογοι με τα πιο... φουσκωμένα ταμεία στον κόσμο», εφημ. *Το Βήμα της Κυριακής*, 7 Φεβρ. 1999, ενότητα «Αθλητισμός», σ. Α68. Βλ. επίσης «Τα 20 πλουσιότερα ποδοσφαιρικά σουπερμάγκετ», με τον υπότιτλο «Πώς οι μεγάλες ομάδες βγάζουν χρήμα με ουρά, χωρίς κατ'ανάγκη να επιδεικνύουν και αγωνιστικές διακρίσεις», στο *ίδιο*, σ. Α69. Επίσης δημοσιεύεται ο πίνακας «Οι πιο κερδοφόρες επιχειρήσεις της μπάλας» (πηγή: Deloitte & Touche-Four Four Two), στο *ίδιο*, σ. Α69.

13. Για τα φαινόμενα βίας και ρατσισμού στην Ευρώπη ως αποτέλεσμα και οικονομικών σκοπιμοτήτων, βλ. Rob Hughes, «The "Ugly Face" of Racism in Bedevils Soccer», στην εφημ. *Herald Tribune*, 36/697 (28 Φεβρ. 2001), σ. 1, 6.

14. Πόσο κοστίζουν οι Ολυμπιάδες; Πάνω από τρία δισ. δολάρια δημοσίου χρήματος διατέθηκαν για την Ολυμπιάδα της Βαρκελώνης, βλ. Vyn Simson - Andrew Jennings, *Τα Αρεντικά των Ολυμπιακών Αγώνων*, μτφρ. Γιώργος Κουσουνέλος, Ποντίκι, Αθήνα 21997, σ. 12 κ.ε., 22-23 κ.ε. (τίτλος πρωτοτύπου: *The Lords of the Rings*, Ceres Productions Ltd, London 1992). Για το κόστος των σύγχρονων Ολυμπιάδων βλ. Κυριάκος Σιμόπουλος, *Μύθος, Απάτη και Βαρβαρότητα, οι Ολυμπιάδες*, Στάχυ, Αθήνα 1998, σ. 192-193. Πβ. Δημητρίου - Παυλογιάννης, «Ολυμπιάδες των προβλημάτων», *ό.π.*, σ. 105-107. Βλ. επίσης Δημ. Δοντάς, «14 δισ. για το 2000», με υπότιτλο «Αθήνα 2004: Εγκρίθηκε ο προϋπολογισμός από το Δ.Σ. της ΟΕΟΑ», εφημ. *Τα Νέα*, 22 Μαρτ. 2000, ένθετο «Ομάδα», σ. 5. Βλ. τον νέο προϋπολογισμό της Ολυμπιάδας 2004 που ανέρχεται στο 1,5 τρισ. δραχμές, στο άρθρο «Πώς μοιράζεται η "πίτα" του 1,5 τρισ. δρχ.», με υπότιτλο «Ο νέος προϋπολογισμός της Ολυμπιάδας αναλυτικά, με τις επιμέρους δαπάνες για κάθε εμπλεκόμενο υπουργείο», εφημ. *The Games* της Liberis Athens 10 (Σεπτ. 2001), ενότητα «Οικονομία», σ. 8-11.

15. Βλ. Γ. Νασμίς, «Σκάνδαλο: Σύσσωμος ο ευρωπαϊκός τύπος σφουροκοπεί τον Σάμαρανκ», εφημ. *Τα Νέα*, 26 Ιαν. 1999, ένθετο «Ομάδα», σ. 5, και Μαν. Μαυρομάτης, «Και ο Σάμαρανκ στη δίνη του σκανδάλου», στο *ίδιο*, σ. 6. Βλ. επίσης «17 "αθάνατοι" αμάρτησαν για το Σίδνεϋ», εφημ. *Ελευθεροτυπία*, 16 Μαρτ. 1999, σ. 53. Βλ. επίσης Γ. Νασμίς, με τίτλο «Παραίτησης» και υπότιτλο «"Η Προδοσία της Ολυμπιακής ιδέας" ήταν ο τίτλος των Τάιμς του Λονδίνου», *Τα Νέα*, 0.π. Για τις εμπορικές συναλλαγές της ΔΟΕ, βλ. Simson - Jennings, *ό.π.*, και Σιμόπουλος, *ό.π.*, σ. 206 κ.ε.

16. Ξενοφάνης, απόσπ. 2 (παράδ. Αθήναιος 9, 4-6): Ευριπίδης, *Αυτόλυκος*, (απόσπ. 282 Ν, παράδ. Αθήναιος 10, 4): Ξενοφών, *Συμπόσιον* 2.17, *Άπομνημονεύματα* 1.2.4: Ισοκράτης, *Πανηγυρικός* 1-3, *Περί αντίδοσεως* 250, *Επιστολαί* 8. 5: Γαληνός, *Προτρεπτικός επί Τέχνας*, 10-14.

17. Herbert Marcuse, *Ο μονοδιάστατος άνθρωπος*, μτφρ. Μπάμπης Λυκούδης, Παπαζήσης, Αθήνα 1971.

18. Βλ. Μπρομ, *ό.π.*, σ. 14.

19. Για το παιχνίδι ως δραστηριότητα εθελοντική και ελεύθερη, που ανήκει έξω από την τροχιά της συνηθισμένης ζωής, βλ. Johan Huizinga, «The Nature of Play», απόσπασμα από το έργο του *Homo Ludens* (: *A Study of the Play-Element in Culture*, Beacon Press, Boston 1955) στο Morgan - Meier (επιμ.), *ό.π.*, σ. 57. Βλ. επίσης Eugen Fink, «The Ontology of Play», και Jean-Paul Sartre, «Play and Sport», στο *ίδιο*, σ. 100-109 και 110-113 αντίστοιχα.

20. Βλ. Λαγκιγιομί, *ό.π.*, σ. 49.

21. Για τον πολιτισμό του ελεύθερου χρόνου, βλ. Μπρομ, *ό.π.*, σ. 13, 68, 70-71, 73. Πβ. Houlihan, *ό.π.*, σ. 49.

22. Βλ. Fairchild, *ό.π.*, σ. 57-59: «Ο θεσμός του αθλητισμού ενσωματώνει και ενισχύει πολλές από τις ίδιες αρνητικές αξίες που υπάρχουν στην κοινωνία μας». Πβ. Houlihan, *ό.π.*, σ. 19.

23. Βλ. Καρλ Μαρξ, «Αθλιότητα της Φιλοσοφίας», στο έργο του Πρεντραγκ Βραντσκι, *Ιστορία του Μαρξισμού*, μτφρ. Μυρσίνη Ζορμπά, 1, Οδυσσεύς, Αθήνα 1976, σ. 138-144 (τίτλος πρωτοτύπου: *Historija Marksizma*).

24. Βλ. Fairchild, *ό.π.*, σ. 58.

25. Βλ. Κωνίνα Ι. Γογγάκη, «Το νόημα της Ολυμπιακής νίκης στην κλασική αρχαιότητα», Πρακτικά 2ου Επιστημονικού Συμποσίου με θέμα *Ο Αθλητής στο κατώφλι του 21ου αιώνα*, Αθήνα 2004, Λαμία 4-5 Απρ. 1998, σ. 95-105.

26. Όμηρος, *Ιλ.* Ψ 357, 659, 669, *Οδ.* θ 127, 129. Πβ. Πίνδαρος *Ολ.* 3. 43-44, *Πυθ.* 10. 28-29, *Νεμ.* 1. 10-11, 5. 48-49.

27. Μερικοί υποστηρίζουν ότι ο θεσμικός αθλητισμός σήμερα όχι μόνο αντικατοπτρίζει συγκεκριμένες κυρίαρχες κοινωνικές αξίες, αλλά ορισμένες φορές τις διακινδυνεύει κιόλας. Βλ. Fairchild, *ό.π.*, σ. 58, 59.

28. Το γεγονός ότι ο τρόπος ζωής στρέφεται γύρω από την επιτυχία σημαίνει πως ο ανταγωνισμός εκτιμάται μονάχα αν μελετηθεί ως ένας αποδοτικός τρόπος για να έχει κανείς κάτι αξιόλογο σε μεγαλύτερο βαθμό από κάτι άλλο. Βλ. Fairchild, *ό.π.*, σ. 59.

29. Για την κυρίαρχη ιδεολογία των ΜΜΕ βλ. Γκαντερέ, Λαγκιγιομί, Μπερτό, Μπρομ, *ό.π.*, σ. 17. Από το 1976 οι Ολυμπιακοί Αγώνες, όπως οι περισσότεροι αγώνες, έχουν απότομα αποκτήσει άμεση εξάρτηση από τα χρήματα που διαθέτει η τηλεόραση. Βλ. Ellis Cashmore, *Making Sense of Sport*, Routledge, London and New York 1990, σ. 141-147.

30. Τα αναπόφευκτα αποτελέσματα του ανταγωνισμού, εκτός από το ναρκισσισμό, είναι και η δημιουργία του μύθου της επιτυχίας, η επιθετικότητα, η σύγκρουση και ο εγωισμός, βλ. Γκαντερέ, Λαγκιγιομί, Μπερτό, Μπρομ, *ό.π.*, σ. 12.

31. Για την κοινωνική ιεραρχία, που χαρακτηρίζεται από την κατάταξη και την κοινωνική επιλογή, βλ. Μπρομ, *ό.π.*, σ. 15-17.

32. «Ο δεύτερος είναι ένα τίποτα», βλ. Δημητρίου - Παυλογιάννης, *ό.π.*, σ. 69-71.

33. Βλ. Μπρομ, *ό.π.*, σ. 15.

34. Για τον αθλητικό σταχνοβισμό και τη μεθοδική επιλογή των αθλητών, βλ. Μπρομ, *ό.π.*, σ. 26-27 και 150.

35. Για τη θεωρία της εργασιακής αξίας, σύμφωνα με την οποία το μέτρο της εργασίας είναι ο χρόνος, βλ. Μαρξ, *ό.π.*, σ. 140.

36. Ο επαγγελματικός χαρακτήρας του σύγχρονου αθλητισμού, ειδικά στο ποδόσφαιρο, έχει δεχτεί την αμφισβήτηση και έχει ως αποτέλεσμα την απομάκρυνση των φιλάθλων, βλ. «Auf Distanz zu den Millionären» [Οι οπαδοί έχουν απομακρυνθεί από τους εκατομμυριούχους παίκτες], στην εφημ. *Süddeutsche Zeitung* 39 (17 Febr. 2000), σ. 41. Για τη διαμαρτυρία οπαδών σε ποδοσφαιρικό αγώνα, κατά την οποία οι παίκτες αποδοκιμάστηκαν με τη χρήση πανό που τους χαρακτήριζαν ως μισθοφόρους, βλ. εφημ. *Süddeutsche Zeitung*, *ό.π.*

37. Φιλόστρατος, *Γυμναστικός* 45: «τοῦ πωλεῖν τε καὶ ἀνεῖσθαι τὰς νίκας». Για επαγγελματισμό κατηγορήθηκαν οι αθλητές [Πausanias 5. 21. 3, 5. 21. 5, 5. 21. 8-9, 5. 21. 13, 5. 21. 15, 5. 21. 16, 6. 3. 11, 6. 18. 6, Γαληνός, *Προτρεπτικός επί Τέχνας* 8, 9, 10, 14. Πβ. St. G. Miller, *ARETE. Greek Sports from Ancient Sources*, Univ. of California Press, Berkeley-Los Angeles-Oxford 21991, σ. 165-182], αλλά και οι γυμναστές τους [Φιλόστρατος, *ό.π.* Πβ. E. Norman Gardiner, *Athletics of the ancient world*, Oxford 1930, σ. 100-101].

38. Φιλόστρατος, *Γυμναστικός* 45. Πβ. Ευάγγελος Παυλίνης, *Ιστορία της Γυμναστικής*, Κυριακίδης, Θεσ/νίκη 1977 (α' 1927), σ. 300-308.

39. Για τις τιμωρίες των δωροδοκηθέντων αθλητών βλ. Πausanias 5. 21. 2-3, 5. 21. 8, 6. 13. 1, 6. 18. 6, 6. 2-3.

40. Για το ηθικό νόημα των επιγραφών των αγαλμάτων που φιλοτεγήθηκαν με τα χρήματα από τα επιβληθέντα πρόστιμα, βλ. Πausanias 5. 21. 4, 5. 21. 6-7.

41. Στα οφέλη του «απο-επαγγελματισμού» του αθλητισμού έχει αναφερθεί ο Peter S. Wenz, εστιάζοντας σε εκείνο της μεγαλύτερης ισότητας για τις γυναίκες, βλ. Morgan - Meier (επιμ.), *ό.π.*, σ. 321-322.

42. Βλ. Δημητρίου - Παυλογιάννης, *ό.π.*, σ. 14.

43. «Καλεῖται δὲ ἐλαία καλλιστέφανος, καὶ τοὺς νικῶσι τὰ Ὀλύμπια καθέστη-κεν ἀπ' αὐτῆς δίδοσθαι τοὺς στεφάνους»: Πausanias 5.15. 3.

44. Βλ. το σχόλιο που έχει αποδοθεί στον Vince Lombard: «Η νίκη δεν είναι τα πάντα, είναι όμως το μοναδικό πράγμα», στο άρθρο του Fairchild, *ό.π.*, σ. 59.

45. Βλ. Γκ. Λούκατς και Ζ.-Μ. Μπρομ στο *Αθλητισμός, κουλτούρα και καταπίεση*, *ό.π.*, σ. 26.

46. Οδυσσεύς Ελύτης, «Αναλογίες Φωτός», στο *Σύγχρονοι Ποιητές* 2, Άκμων, Αθήνα 1979, σ. 202.

The Profiteering Character of Modern Athletics

Konstantina Yoggaki

This article investigates the phenomenon of athletics as a social plasm, in the light of its profiteering aspect, which today tends to undermine not only the athletic spirit, but also the system of values of the society in general. The questions to be answered are the following: what exactly is the profiteering character of the athletics, what reasons have created this modern phenomenon, how this problem can be solved?

On the basis of modern data there is the possibility the profiteering character of athletics to be refuted, so that the athletics to regain their lost originality. Prerequisite for the success of this objective is the radical reconstruction of the social structure and system of values, which will be carried out in parallel with a reformation in education, so that the latter, now being a servant, will become the creator of society. Thus, the models and standards of success of modern society will be replaced by paragon of values, so that a new conception will be formed, completely different from the glorification of performance and records, which will add a new moral content in athletics.

